

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt/Volume 9 Sayı/Issue 23 Aralık/December 2020 s. 146-154
DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut353>
Mainz-Almanya/Germany

Araştırma Makalesi/ Research Article

"Yaglakar" Adı ve Karı Çor Tegin Yazıtındaki "Karı" Sözcüğünün Anlamı Üzerine

*On the Name of "Yaglakar" and the Meaning of the Word "Karı" in the
Karı Çor Tegin Inscription*

Öz

Türk runik harfli eski Türk yazıtları, ilk keşfedildiği ve yayımlandığı günden bugüne tüm dikkatleri üzerinde toplamıştır. Türk dili, tarihi, kültürü ve sanatı gibi konularla Türkleri ilgilendirdiği kadar Orta ve İç Asya halklarının da ilgi odağında olmuştur. İlk naşirlerin okuyuşlarından günümüze gelinceye değin her bir sözcük, ibare ve cümle üzerinde binlerce çalışma yapıldı. Bu metinlerin gizemi, üzerinde çalışanların sayısını da gün geçtikçe artırmaktadır. Bu çalışmanın ilk bölümünde *Yaglakar* adı, okunuşu ve anlamlandırılması üzerindeki tartışmalar üzerinde durulacak ve Uygurların bu hanedan boyunun adının hem morfolojik hem de anlambilimi bakımından değerlendirmesi yapılacaktır. İkinci bölümde ise Xi'an yazıtı adıyla da bilinen ve birkaç yıl önce bulunmuş Eski Türkçe-Çince iki dilli mezar taşının sahibi olan ve Uygurların ikinci kağanı, Yaglakar Han adıyla da bilinen Moyan Çor Kağan'ın torunu adına yazdırılan Karı Çor Tegin'in adındaki *Karı* sözcüğünün ne anlam ifade ettiği üzerinde durulacaktır. *Karı* sözcüğünün öteki eski Türk yazıtlarındaki biçimlerinden de hareket edilerek sözcüğün Moyan Çor Kağan'ın anısına *Karı* denmiş olması gerektiğine değinilecektir. *Karı* sözcüğünün Çincesinin tek bir karakter ile yazılmış olmasının nedeni, bu çalışmanın ana hedefini oluşturacaktır.

Anahtar sözcükler: Uygurlar, Eski Türk yazıtları, Yaglakar, Karı Çor Tegin, Karı.

Abstract

The old Turkic inscriptions with Turkic runic letters have gained all the attention since the day they were first discovered and published. Topics such as Turkic language, history, culture and art have been at the center of attention of Central and Inner Asian peoples as well as Turks. In the first part of this study, the discussions on the reading and interpretation of the name of *Yaglakar* will be emphasized and the name of this dynasty of Uyghurs will be evaluated in terms of both morphology and semantics. In the second part, the Karı Çor Tegin, grandson of Moyan Çor Khan, who is also known as the Xi'an inscription and who owns the Old Turkic-Chinese bilingual tombstone, which was found a few years ago, and who was also known as Yaglakar Han, the second kagan of the Uyghurs the meaning of the word *karı* will be emphasized. Moving from the forms of the word *karı* in the other old Turkic inscriptions, it will be mentioned that the word should have been called the *karı* in memory the of Moyan

Erhan AYDIN*

Malatya-Türkiye

Sorumlu Yazar/ Corresponding Author

* Prof. Dr.
İnönü Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk
Dili ve Edebiyatı Bölümü, Malatya-Türkiye.
Elmek: ayerhan@gmail.com
ORCID:

Makale Geçmişi/ Article History

Geliş Tarihi: 10.11.2020
Kabul Tarihi: 12.11.2020
E-yayın Tarihi: 15.12.2020

Çor Khan. The reason why the word *karı* is written with a single Chinese character will be the main target of this study.

Keywords: Uyghurs, Old Turkic inscriptions, Yağlakar, Karı Çor Tegin, Karı.

Giriş

Türk runik harfli eski Türk yazıtları üzerinde, 1893 yılında V. Thomsen tarafından harflerin çözülmesinden bu yana geçen süre içerisinde hiç eksilmeden bir heyecanla çalışmalar yapıldı. Bu çalışmaların önemli bir bölümü yeni okuma ve anlamlandırmaları konu edinmişken bir bölümü ise önceki okuyuşlara geri dönülmesini öneren çalışmalardır. Yeni bulunan yazıtlar ve bu yazıtlar üzerindeki okuma ve anlamlandırma çalışmaları, doğal olarak eski Türkçe çalışmaları hakkında önemli bir külliyat oluşturmaktadır.

Hem II. Türk Kağanlığı hem de Uygur Kağanlığı dönemine ait eski Türk yazıtları, Türk runik harfli külliyyatın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Özellikle kağanlar ve ileri gelen beyler tarafından yazdırılan Köl Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor, Tariat ve Şine Usu yazıtları hem söz varlığı hem de eski Türkçe çalışmalarına kaynaklık edecek ses bilgisi, şekil bilgisi, anlam ve cümle bilgisi bakımından oldukça önemlidir. Bu nedenle Türk runik harfli eski Türk yazıtları üzerindeki çalışmaların büyük bir bölümünü bu yazıtlar çerçevesindeki araştırmaların oluşturduğunu da söylemek gerekir.

2012 yılının son günlerinde Tang Hanedanlığı'nın başkenti Xi'an'de bulunan Eski Türkçe-Çince iki dilli bir mezar taşı olan Karı Çor Tegin (Xi'an yazıtı) yazıtı küçük bir metin içermesine rağmen yazıtta yer alan kişi adları, Karı Çor Tegin'in kimliği ve yazıttaki bazı sözcükler bakımından oldukça değerlidir. Önem derecesinin artmasındaki nedenlerden biri de kuşkusuz iki dilli ilk mezar taşı olmasıdır. Bu makalede hem Uygur Kağanlığı'nın hanedan boyu *Yağlakar* adı ve ad ile ilgili tartışmalar üzerinde durulacak hem de Karı Çor Tegin yazıtında da geçen *Yağlakar* adı çerçevesinde, mezar taşının Çince metninde *Karı Çor Tegin*'in Çincesinin *gechuai* (葛啜) olarak verilen adının ifade ettiği anlam ile ilgili yeni bir görüş sunulacaktır.

1. Yağlakar Adı

Uygur Kağanlığı'nın hanedan boyu olduğunda kuşku bulunmayan bu adın, Tariat, Suci ve Karı Çor Tegin yazıtında birer kez olmak üzere üç örneği tespit edilmiştir. Boy adının geçtiği yerler şöyledir:

Tariat Batı yüzü 7. satır: *Urunju yüz başı ulug urunju tölis begler oğlu bıñ başı tölis külüg eren tarduş begler oğlu bıñ başı tarduş külüg eren tarduş ışwaras beş bıñ er başı alp ışwara senjün yağlakar* "Urungu (idi). Yüzbaşı Ulug Urungu. Tölis Beylerinin oğulları(ndan) binbaşı Tölis Külüg Eren. Tarduş beylerinin oğulları(ndan) binbaşı Tarduş Külüg Eren (ile) Tarduş ışvaralar. Beş binlik kuvvetin başı General Alp Işwara Yağlakar (idi)." (Aydın 2018: 40).

Suci 1-2. satır: (1) *Uygur yerinte yağlakar kan ata kel[igme]* (2) *kırkız oğlu men* "Uygur ülkesindeki Yağlakar hanını sürerek gelen Kırgız oğluyum (Kırgızlardanım)". (Aydın 2018: 80).

Karı Çor Tegin 3. satır: *Yağlakar kan* "Yağlakar Han". (Aydın 2018: 77).

Eski Türk yazıtlarındaki bu üç örnekten Tariat yazıtındaki *Yaglakar*, beş binlik kuvvetin başı olan komutanın unvanında yer almakta olup bu kullanım, kişinin *Yaglakar* hanedanından geldiğine de işaret olarak değerlendirilebilir.

Suci yazıtındaki örnek ise G. J. Ramstedt tarafından 1913 yılında yapılan ilk yayımından bugüne değin çok tartışılmış ilk satırda bulunmaktadır. Bu satırdaki tartışma konusu ise satırın sonundaki aşınmış bölümün nasıl okunacağı yönündedir. Nerede olduğu bilinmeyen bu önemli yazıtın ilk satırı ile ilgili ayrıntı ve farklı okuma ve anlamlandırmalar için bk. (Aydın 2012) ve (Aydın 2018). Satırda geçen *Yaglakar* sözcüğü ile Uygurların hanedan boyunun ifade edildiği açıktır.

Karı Çor Tegin yazıtında ise Karı Çor Tegin’in soy kütüğü verilirken onun *Yaglakar* hanedanından olduğundan söz edilmiştir.

Yaglakar adıyla ilgili Çin kaynaklarındaki bilgilerden hareket edildiğinde Uygurların hanedan boyu olduğunda kuşku bulunmamaktadır. *Yaglakar* boyu Çin kaynaklarının en önemlilerinden Eski Tang Tarihi (Jiu tangshu 舊唐書)’nde ilk sırada gösterilmiştir: *Yaoluoge* (藥羅葛). Sözcükle uğraşan araştırmacıların şu sonuçlara ulaştığı tespit edilmiştir: F. Hirth (1899: 36-37), Wade-Giles yazımıyla *Yo-lo-ko*, fonetik transkripsiyon ile *Yéuk-lō-kot* olarak verir. *Yéuk* okunuşundaki *k*’nin asimilasyon sonucunda *l*’ye gelişmiş olabileceğini ve bu sayede eski adının *Yolgor*, *Yulgur* veya *Ulgur* olması gerektiğini ifade eder. G. Schlegel (1896: 2), I. Karabalgasun yazıtının Çincesi ile ilgili kitabının ilk bölümünde *Yaglakar* adı için *Yak-lo-kat* (*Yarakar* veya *Yarkar*?) okunuşunu önerir. Bu okuyuşun en önemli tarafı *Yaglakar* adının eski Türk yazıtlarında geçen üç örneğinin bulunduğu yazıtların henüz keşfedilmemiş olmasıdır. Schlegel’in, henüz tespit edilmemişken *Yaglakar* adına bu kadar yaklaşmış olması takdire değerdir.

F. W. K. Müller (1920: 311) ise adın *Yaglakar* olması gerektiğini önerir. W. B. Henning (1938: 555), adı *iau-lo-ko*=*iak-lâ-kât olarak belirler. Henning *Yaglakar* adının, Manihaist dua kitabı *Mahrnāmag*’ın 62. satırında *ygl’xr mal* biçiminde geçtiğini ifade eder. Henning ayrıca Tohar metinlerinde geçen *yah:ıdakari* sözcüğünün *Yaglakar* adını ifade ettiğini belirtir. H. W. Bailey (1951: 17-18) ise, Baron Staël-Holstein tarafından bulunan Hotence yazmada yer alan *yahü:đak’râ* sözcüğünün tam olarak *Yaglakar*’ı karşıladığını ifade eder ve *Yaglakar* adıyla ilgili olmak üzere o güne kadar bilinen tek örnek olan Suci yazıtındaki biçimi *Yaglaqar Qan Ata* okumak suretiyle ilişkilendirir. 1283 numaralı Tibetçe Pelliot yazmasına göre Bug-Çor’un batısında Tibetlilerin Dokuz Dru-gu ailesi diye adlandırdığı oymak bulunur. Bu dokuz oymağın büyük başkanı *U-yi-kor-do-tog kha-gan* olup ailenin başkanı ise *Yag-le-ker*’dir (Tezcan 1975: 305).

Yaglakar adının Çince *Yaoluoge* (藥羅葛) yazımında görülen *ge* (葛) karakteri Jiu Tangshu’nun verdiği diğer Uygur boylarının birkaçının adında da bulunmaktadır. Örneğin; J. R. Hamilton (1997: 220), *Hou-tou-ko* [*Huduoge* 胡咄葛] adını *Uturgur* sözcüğü ile birleştirip *ut-* ‘kazanmak, yenmek’ anlamındaki fiilden getirmek istemiştir. Ona göre *ut-* fiilinin batı lehçelerinde *üt-* olması da *ütiger* okuyuşuna da açıklık kazandırmaktadır. Yine *Yo-wou-ko* [*Yaowuge* 藥勿葛] boy adının Çince telaffuzuna bakıldığında boy adının Türkçesini tespit etmek zor olmakla birlikte, sözcüğün eski telaffuzunun *Yeuk-mat-kot* ve *İak-butkat* (*Yamukar*?) olabileceğini önerenler olmuştur. Bundan başka *yabutkar veya *yebütker ile *Yagmurkar önerileri de ilgi çekicidir. Verdiğimiz iki örnekte üzerinde durulması gereken nokta ise *Huduoge* (胡咄葛) ile *Yaowuge* (藥勿葛) adının yazımında *ge*

(葛) karakterinin aynı olmasıdır. Bu nedenle her iki boyun tam olarak hangi adı karşıladığı bilinmese de *Yaqlakar* adının tanıklığında *Huduoge* ve *Yaowuge* adının sonunda bir *kar* hecesi düşünmek mümkündür.

Yaqlakar adının Çin kaynaklarındaki görünüşü ve bunun okunuşunun ne olabileceği tartışmasının yanında bir başka konu da Türkçenin kuralları bakımından ne anlam ifade ettiği ve bunun morfolojik bakımdan nasıl tahlil edilebileceğidir. Hamilton (1997: 220)'a göre *yaqla-* fiilinin geniş zaman ekinin eski şekli olan *-kar/-kır* ekiyle türemiş olup 'yağlayanlar, yağ sürenler' olarak anlandırılmalıdır. 'Yağ' ise Türk-Moğol göçebelerinde zenginlik ve bolluk işareti sayılır. Hamilton bu bilgiyi verdikten sonra dipnotta ise *Yaqlakar* için başka bir etimoloji önerisi getirir ve *yağı* 'düşman' dan türemiş olan ve 'düşmanlık etmek, düşmanla savaşmak' anlamına gelen *yağıla-* fiili akla gelebilir, ifadesini kullanır (1997: 200, dipnot 80). Aslında Hamilton'ın ilk önerisi olan 'yağlayanlar, yağ sürenler' görüşünde R. Giraud'dan etkilendiği düşünülebilir. Bilindiği gibi Giraud (1961: 153), Tonyukuk yazıtını yayımladığı kitabında *Tonyukuk* adında *Tom+Yukuk* 'giysisi yağlanmış' anlamını görmek istemişti.

Yaqlakar sözcüğü Drevne'de yalnızca 'unvan' anlamıyla verilir (DTS 225). G. Clauson'ın sözlüğünde madde başı olarak bulunmaz. *Yağıla-* fiilini ise *yağı:la-* biçiminde alarak Mal. 45, 4 olarak belirlediği Köjeelig-Hovu (E 45) yazıtının 4. satırındaki örneği verir (ED 903b).

Yaqlakar boy adı ile ilgili bir başka ilginç not ise Ahmet B. Ercilasun (2009: 9-10)'a aittir. O, *Dîvânü Lugâti't-Türk'*te geçen Yağma boyunun Uygurların hanedan boyu *Yaqlakar* ile aynı olabileceğini öne sürmektedir. Saadettin Gömeç (2008: 259) ise *Yaqlakar* adının 'yağmak' fiili veya *yağı* 'düşman' anlamıyla alâkalı bir sözcük mü yoksa eski Türk inancında da örnekleri bulunan 'yağlamak' fiiliyle ilgili olup olmadığının açık olmadığını ifade eder.

Yağı sözcüğünün Türk runik harfli eski Türk yazıtlarında çok sayıda tanığı bulunmaktadır. Bu sözcüğün, tespit edilen türevleri şunlardır: *Yağıcı*: Tonyukuk II Güney 6, Kızıl-Çıraa II (E 44) 2; *yağıd-*: Şine Usu Güney 4 ve Şine Usu Doğu 10; *yağıla-*: Köjeelig-Hovu (E 45) 4; *yağısız*: Köl Tegin Doğu 30 ve Bilge Kağan Doğu 24; *yağıt-*: Küli Çor Batı 5 ve Küli Çor Doğu 6. *Yağı* sözcüğü ve türevleri ile ilgili örneklerin bolluğu, *Yaqlakar* adının *yağıla-* fiilinden +*KAr*+ ekiyle isim yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

2. Karı Çor Tegin'in adındaki Karı Sözcüğü

2012 yılının sonlarında Tang Hanedanlığı yönetiminin başkenti, eski adıyla Chang'an (長安), şimdiki adıyla Xi'an (西安)'de, 222 karakterden oluşan Tang dönemi Çincesi bir metin ile 17 satırdan oluşan Türk runik harfli eski Türkçe kısa bir metin içeren bir mezar taşı bulunmuş ve aynı kentte bulunan Büyük Tang Batı Pazarı (Datang xishi 大唐西市) Müzesinde koruma altına alınmıştı. Bu mezar taşının 795 yılında hazırlandığı, Çince bölümden anlaşılmaktadır. Ayrıca Türk runik harfli eski Türkçe bölümde geçen domuz yılı da 795 yılını göstermektedir. Mezar taşının, dönemin Tang hanedanlığı hükümdarı Tang Dezong (唐德宗) (779-805) tarafından yazdırıldığı da bilinenler arasındadır. Bu yazıt ile ilgili neşir çalışmaları ve ayrıntı için bk. (Zhang 2013); (Alyılmaz 2013); (Luo 2013); (Ölmez 2013: 322-325); (Rybatzki ve Wu 2013); (Rybatzki ve Wu 2014);

(Ariz ve Aydın 2014a: 265-272); (Ariz ve Aydın 2014b); (Aydın ve Ariz 2014); (Liu 2014: 73-75); (Hayashi 2016: 209-214); (Aydın 2017a: 1-7); (Aydın 2018: 83-84).

Adına mezar taşı hazırlanan ve Çince bölümün ifadesine göre Tang Hanedanlığı'nın sol kuvvetler komutanı olduğu belirtilen Karı Çor'un, Uygur Kağanlığı'nın ikinci kağanı Moyan Çor'un torunu olduğu zaten Çince bölümde açıkça ifade edilmiştir. Yazıt üzerinde çalışan bazı naşirler, yazıtın eski Türkçe bölümünün 4. satırında geçen *atı* sözcüğünde <atı> hecesinin yazımının unutulduğunu öne sürerek *atı* sözcüğüne 'torun' anlamını vermek ister. Oysa *atı* sözcüğü tarihî ve çağdaş Türkçe metinlerde 'yeğen' anlamındadır. *Atı* sözcüğü için bk. (ED 40b) ve (Erdal 2004: 384).

Moyan Çor'un devleti oğullarına nasıl pay ettiği Tariat yazıtının kuzey yüzünde anlatılmıştır. Bu sayede kağanın pay ettiği sırada hangi oğullarının hayatta olduğu da anlaşılmaktadır. Buna göre Tariat yazıtının kuzey yüzünün 4. satırında Çavuş Tegin'e hangi boyların bırakıldığı bulunmaktadır (Aydın 2017a: 4-5). Zaten mezar taşının Çince bölümü üzerinde ilk incelemeyi yapan Luo Xin (2013: 73) de Karı Çor Tegin'in babasının Çavuş Tegin olduğunu ortaya koymuştu.

Karı Çor Tegin'in adı, mezar taşının eski Türkçe bölümünün iki sözcükten oluşan 11. satır ile 12. satırın başında yer almaktadır: 11. satır: *karı çor* 12. satır: *tégin*. Bu mezar taşına önce Çince bölümün yazılmış olması, sol tarafta kalan küçük boşluğa ise eski Türkçe bölümünün kazınması sonucunda, kalan küçük yere sığmadığı için bu şehzadenin adı ikiye bölünerek yazılmış olmalıdır.

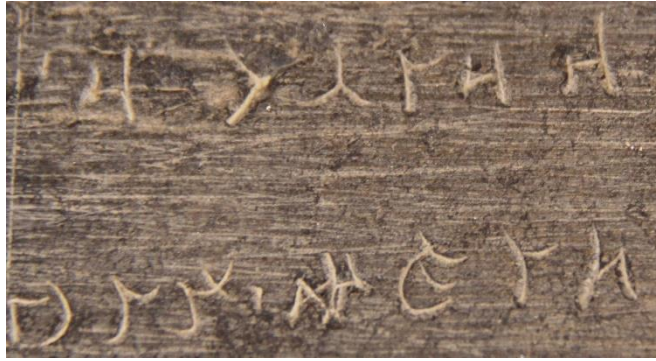

Foto: E. Aydın

Bu şehzadenin adı, yazıtın Çince bölümünün ilk satırında bulunmaktadır: 故回鹘葛啜王子守左领军卫将军 *Gu huihu ge chuo wangzi shou zuo lingjun wei jiangjun*. Bu satırın Türkçesini ise Luo Xin (2013: 66) şöyle vermiştir: *Merhum Uygur Karı Çor Tigin, Sol Kuvvetler Komutanının Anıt Kitabesi*.

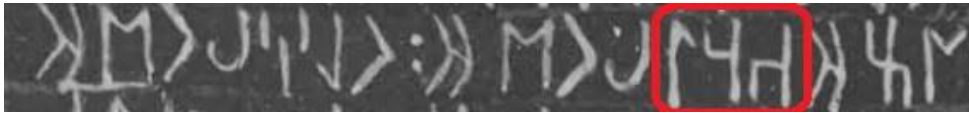

Foto: E. Aydın

Çince yazıma bakıldığında sorulacak yegâne soru şudur: *Karı* sözcüğün Çincesi neden tek bir karakter ile yani *ge* (葛) ile yazılmıştır? Adına mezar taşı dikilen Karı Çor'un adındaki *karı* sözcüğünün, Türk runik harfli yazımına bakıldığında kuşkuya yer vermeyecek biçimde, sözcüğün sonundaki ünlünün *I* olduğunu söylemek mümkündür.

Karı Çor Tegin kişi adındaki *karı* sözcüğünün dışında, *karı-* fiilinin Türk runik harfli eski Türk yazıtlarında iki tanığı bulunmaktadır. Bunlardan Küli Çor yazıtı Batı 3. satırdaki *karı-* fiili tek örnektir. Fiilin geçtiği cümle şöyledir: <...> *kagan elinte karıp edgü beñi körti ulug küli çor sekiz on yaşap yok boltı* “<...> kağanın ülkesinde yaşlanıp iyilik (ve) mutluluk gördü. Büyük Küli Çor seksen (yıl) yaşayıp öldü.” (Aydın 2017b: 134). Öteki örnek ise Tonyukuk yazıtı 2. taş doğu yüzü 6. satırda bulunan cümlede yer almaktadır: *Özüm karı<g> boltum ulug boltum* “Kendim yaşlandım, kocadım.” (Aydın 2019: 188). Cümlede yer alan *karı* sözcüğü KRI biçiminde yani son seste G ünsüzü olmadan yazılmıştır. Tonyukuk yazıtı üzerinde çalışan bazı naşirler son seste G ünsüzünün bulunmasının şart olmadığını öne sürse de *karı-* fiilinin arkasında isim yapan bir G sesine ihtiyaç vardır. Buna göre *karı* sözcüğünün ardında olması gereken fiilden isim yapan -G+ ekinin yazımının unutulduğu söylenebilir. Clauson (ED 644b), hem insan hem de hayvanlar için kullanılabildiğini belirterek sözcüğü *karı* biçiminde okumuş olsa da *karı-* fiiliyle ilişki kurmamıştır.

(Radloff 1899: CXV)

(Sprenghing 1939: 18)

Karı Çor Tegin’in adındaki *karı* sözcüğünün ‘yaşlı’ anlamında olması hem şeklen hem de anlam bakımından mümkün görünmemektedir. Tonyukuk yazıtındaki örnekte de belirtildiği gibi sözcüğün *karı* değil *karıg* olması gerekir. Şeklen doğru olsa bile hanedan ailesinden bir şehzadeye ‘yaşlı’ anlamında bir unvan verilmesi anlam bakımından uygun görünmemektedir. Çince yazımdaki *ge* (葛) (Giles 1912: No. 6060 ve Pulleyblank 1991: 106) karakteri dikkatle incelendiğinde, bunun *Yaglakar* (*Yaoluoge* 藥羅葛), *Huduoge* (胡咄葛) ile *Yaowuge* (藥勿葛) Uygur boy adları ile *Karluk* (*Geluolu* 葛邏祿) adının yazımında da bulunduğu görülmektedir. *Karluk* (*Geluolu* 葛邏祿) adının yazımı bir tarafa bırakıldığında üç Uygur boy adının yazımında kullanılan *ge* (葛) karakteri Türkçe *kar* hecesini karşılıyor olmalıdır. Karı Çor Tegin ad ve unvanlarının ilki olan *karı* sözcüğünün okunması doğrudur ancak ‘yaşlı’ anlamında değildir. Dolayısıyla bu şehzadenin *Yaglakar* sülalesinden geldiğini belirtmek için *ge* (葛) karakteri kullanılmış olmalıdır. Yani Çince bu karakter, dedesi Moyan Çor (Moyanchuai 磨延啜)’un anısında saygı amacıyla yazılmıştır.

Bunun yanında bir başka kanıt da kişi, yer ve kurum adlarında belirleyici bir karakter ile kısaltılarak kullanım, günümüz Çincesinde de karşılaşılan bir durumdur. Örneğin Xinjiang Üniversitesi Çince *Xinjiang daxue* (新疆大学) kısaca *Xinda* (新大), Minzu Üniversitesi Çince *Minzu daxue* (民族大学) kısaca *Minda* (民大) okunur ve yazılır. Bu kullanımın benzeri yer adlarında da karşımıza çıkar. Örneğin, Pekin Çince *Beijing* (北京), kısaca *bei* (北) olarak da ifade edilir. Bu örneklerden hareket edildiğinde Karı Çor Tegin adında bulunan *Karı* sözcüğü ile *Yaglakar* boy adının yazımında kullanılan *ge* (葛) ile yani *kar* hecesi karşılanmak ve dolayısıyla şehzadenin *Yaglakar* hanedanına mensup olduğu ifade edilmek istenmiş olmalıdır.

Sonuç

Bu makalede hem Uygurların kurucu boyu *Yaglakar* hem de adına iki dilli mezar taşı yazılan Karı Çor Tegin’in adında yer alan *karı* sözcüğü üzerinde durulmuştur. Makalenin ilk bölümünde *Yaglakar* adının hangi anlamda olabileceği ile Çince ve diğer komşu dillerden Tohar ve Hoten metinlerindeki yazımı üzerinde durulmuş; farklı biçimlerde verilen anlamlarına da yer verildikten sonra adın *yagi* ‘düşman’ sözcüğünden yapılmış olabileceği önerilmiştir.

Makalenin ikinci bölümünde ise Karı Çor Tegin’in adında yer alan *karı* sözcüğü morfolojik ve anlambilimi yönünden incelenmiştir. Buna göre *karı* sözcüğü, iddia edildiği gibi ‘yaşlı’ anlamında olmayıp *Yaglakar* hanedanının kısaltılmış biçimi olduğu ve dolayısıyla *karı* ile *Yaglakar* hanedanının adının kastedildiği sonucuna ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu sayede Çinliler *Yaglakar Han* adıyla, Moyan Çor Kağan’ın anısına torununa da adı çağrıştıran *Karı* unvanının verilmiş olabileceği öne sürülmüştür.

Kaynaklar

- Alyılmaz, Cengiz (2013). Karı Çor Tegin Yazıtı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 2/2: 1-61.
- Ariz, Erkin - Erhan Aydın (2014a). *Qedimki Türk Yezidiği Taş Pütükler*. Ürümçi: Şincang Helq Neşriyatı.
- Ariz, Erkin ve Erhan Aydın (2014b). Henzuçe-Qedimki Türkçe “Karı Çor Tekin Qebre Teşi” Üstide Yengi Tetkikat. *Şincang Üniversitesi İlmîy Jurnili* 35/2: 65-79.

- Aydın, Erhan (2012). Suci Yazıtı'nın İlk Satırıyla İlgili Yeni Bir Öneri. *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7/4, c. 1: 309-314.
- Aydın, Erhan ve Erkin Ariz (2014). Xi'an Yazıtı Üzerinde Yeni Okuma ve Anlamlandırmalar. *Bilig* 71: 65-80.
- Aydın, Erhan (2017a). Uygur Kağanı Moyan Çor'un Oğullarına Mirası. *Gazi Türkiyat* 20: 1-7.
- Aydın, Erhan (2017b). *Orhon Yazıtları, Köl Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Aydın, Erhan (2018). *Uygur Yazıtları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Aydın, Erhan (2019). *Türklerin Bilge Atası Tonyukuk*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Bailey, H. W. (1951). The Staël-Holstein Miscellany. *Asia Major* (New series) 2/1: 1-45.
- DTS: Nadelyayev, V. M. - D. M. Nasilov - E. R. Tenişev - A. M. Şçerbak (1969). *Drevnetyurkskiy Slovar'*. Leningrad: Akademiya Nauk SSSR.
- ED: Clauson, G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Oxford University.
- Ercilasun, Ahmet B. (2009). Dîvânü Lügati't-Türk ve Uygurlar, *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 4/8, 5-12.
- Erdal, M. (2004). *A Grammar of Old Turkic*. Leiden-Boston: Brill.
- Giles, H. A. (1912). *A Chinese-English Dictionary*. Second edition, Shanghai.
- Giraud, R. (1961). *L'Inscription de Baïñ Tsokto*. Paris: Librairie d'Amérique et d'Orient.
- Gömeç, Saadettin (2008). Uygur Kağan Soyunun Problemleri. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 9: 257-264.
- Hamilton, J. R. (1997). Tokuz Oguz ve On Uygur. Türkçeye çev.: Yunus Koç ve İsmet Birkan, *Türk Dilleri Araştırmaları* 7: 187-232.
- Hayashi Toshio (2016). Epitaph of an Uighur Prince found in Xi'an. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 61/2: 209-214.
- Henning, W. B. (1938). Argi and "Tokharians". *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* 9/3: 545-571.
- Hirth, F. (1899). Nachworte zur Inschrift des Tonyukuk. W. Radloff: *Die Alttürkischen Inschriften der Mongolei. (Zweite Folge)*. St-Petersburg, 1-140.
- Liu Zhe (2014). Huihu ge chuai wangzi chushen kao. *Tangshan shifan xueyuan xuebao* 36/3: 73-75.
- Luo Xin (2013). Karı Çor Tigin Yazıtının Çincesi ve Karı Çor Tigin'in Şeceresi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 2/2: 62-78.
- Müller, F. W. K. (1920). Uigurische Glossen, *Ostasiatische Zeitschrift* 8 (1919-20), *Festschrift für F. Hirth*, 310-324.
- Ölmez, Mehmet (2013). *Orhon-Uygur Hanlığı Dönemi Moğolistan'daki Eski Türk Yazıtları*. Ankara: BilgeSu.
- Pulleyblank, E. (1991). *Lexicon of Reconstructed Pronunciation in Early Middle Chinese, Late Middle Chinese, and Early Mandarin*. Vancouver: UBC Press.
- Radloff, W. (1899). *Atlas der Alterthümer der Mongolei*. Vierte Lieferung. St.-Petersburg: Buchdruckerei der Akademie der Wissenschaften.
- Rybatzki, V. ve Wu Kuosheng (2013). Xi'an xinfaxian tang dai ge chuai wangzi gu tujue luniwen muzhi zhi jiedu yanjiu. *Tang Yanjiu* 19: 419-435.

- Rybatzki, V. ve Wu Kuosheng (2014). An Old Turkic Epitaph in Runic Script from Xi'an (China), The Epitaph of Qarï çor tegin. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 164/1: 115-128.
- Schlegel, G. (1896). *Die Chinesische Inschrift auf dem Uigurischen Denkmal in Kara Balgassun, Übersetzt und Erläutert*. Helsingfors: Société Finno-Ougrienne.
- Sprengling, Martin (1939). Tonyukuk's Epitaph: An old Turkish Masterpiece Introduction, Text, Annotated Scientific Translation, Literary Translation and Transliteration. *The American Journal of Semitic Languages and Literatures* 56/1: 1-19.
- Tezcan, Semih (1975). 1283 Numaralı Tibetçe Pelliot Elyazmasında Geçen Türkçe Adlar Üzerine. *Bilimsel Bildiriler* 1972, Ankara: Türk Dil Kurumu, 299-307.
- Zhang Tieshan (2013). Guhuihu gechuai wangzizhi tujue runiwen kaoshi. *Xiyu Yanjiu* 2013/4: 74-80.

